

کنترل روان‌شناختی والدین و رفتار جامعه‌پسند فرزندان: نقش واسطه‌ای هیجان اخلاقی قدردانی

تاریخ دریافت مقاله: ۱۴۰۱/۴/۱۸ تاریخ پذیرش نهایی: ۱۴۰۱/۷/۲۰

محسن مهدیان^{*۱}

راضیه شیخ‌الاسلامی^۲

مقاله پژوهشی

چکیده

مقدمه: والدین به‌عنوان مهم‌ترین عامل جامعه‌پذیر کردن کودکان و نوجوانان محسوب می‌شوند. پژوهش‌ها رابطه بین قدردانی و کاهش رفتار جامعه‌پسند را مورد تأیید قرار داده‌اند، از این رو هدف پژوهش حاضر، تبیین رابطه کنترل روان‌شناختی والدین و رفتار جامعه‌پسند با واسطه‌گری هیجان اخلاقی قدردانی بود.

روش: روش پژوهش از نوع توصیفی-همبستگی و جامعه آماری شامل دانش‌آموزان دوره متوسطه دوم شهر یزد در سال تحصیلی ۱۳۹۹-۱۴۰۰ بود. حجم نمونه ۳۵۰ نفر و با روش نمونه‌گیری خوشه‌ای چندمرحله‌ای انتخاب شدند که در نهایت ۳۰۸ نفر پرسشنامه‌ها را تکمیل کردند. به‌منظور اندازه‌گیری متغیرهای پژوهش از پرسشنامه کنترل روان‌شناختی والدین (سوننس و همکاران، ۲۰۱۰)، مقیاس چند مؤلفه‌ای قدردانی (مورگان و همکاران، ۲۰۱۷) و مقیاس گرایش‌های جامعه‌پسند (کارلو و راندال، ۲۰۰۲) استفاده گردید.

یافته‌ها: داده‌ها با استفاده از نرم‌افزار *AMOS* و در قالب الگوی معادلات ساختاری تحلیل شدند. نتایج نشان داد که کنترل روان‌شناختی والدین، رفتار جامعه‌پسند را به‌طور منفی و معنادار پیش‌بینی می‌کند. رابطه قدردانی و رفتار جامعه‌پسند به‌صورت معکوس و معنادار بود. علاوه بر این، نقش واسطه‌گری قدردانی در رابطه بین کنترل روان‌شناختی والدین و رفتار جامعه‌پسند مورد تأیید قرار گرفت ($p < 0/05$).

نتیجه‌گیری: بر اساس یافته‌های پژوهش می‌توان نتیجه گرفت کنترل روان‌شناختی والدین کمتر در بافت خانواده و مهارت بیشتر فرزندان در هیجان اخلاقی قدردانی، موجبات ارتقاء رفتار جامعه‌پسند آن‌ها را فراهم می‌سازد.

کلمات کلیدی: کنترل روان‌شناختی والدین، رفتار جامعه‌پسند، فرزندان، قدردانی، هیجان اخلاقی.

۱. کاندیدای دکتری روان‌شناسی تربیتی، گروه روان‌شناسی تربیتی، دانشگاه شیراز، شیراز، ایران.

۲. دانشیار گروه روان‌شناسی تربیتی، دانشگاه شیراز، شیراز، ایران.

* نویسنده مسئول: m.mahdian@shirazu.ac.ir

Parental Psychological Control and Children's Pro-social Behavior: A Mediating Role of Gratitude a Moral Emotion

Mohsen Mahdian^{1*}

Razieh Sheikholeslami²

Original Article

Abstract

Introduction: Parents are considered as the most important factor in socializing children and adolescents. Researches has confirmed the effectiveness of gratitude on the pro-social behavior; hence the purpose of this study is to explain the relationship between parent's psychological control and children's pro-social behavior by the mediation of the gratitude.

Methods: The research method is a descriptive correlation study. The statistical population of the study included all high school students in Yazd in the academic year 2020-2021. The sample size was 350 people who were selected with the multi-stage cluster sampling method and 308 people completed the questionnaires. Research Measurement included Dependency-Oriented and Achievement-Oriented Psychological Control Scale (Soenens et al, 2010), Multi-component Gratitude Measure (Morgan et al, 2017) and Pro-social Tendencies Measures (Carlo & Randall, 2002) that have been completed by students.

Results: The findings using structural equation modeling showed that final model has a good fitness. Also, findings of research hypothesis analysis showed that psychological control of parents could negatively and statistically significant predict pro-social behavior and relationship between gratitude and pro-social behavior was negatively and significant. Moreover, the mediation role of gratitude in the relationship between parental psychological control and pro-social behavior was confirmed.

Conclusion: According to the research findings, it can be concluded that less psychological control of parents in the family context, and more children's skills in gratitude, can promotes their pro-social behavior.

Keywords: Children, Gratitude, Parental Psychological Control, Pro-social Behavior, Moral Emotion

1. PhD. candidate of Educational Psychology, Department of Educational Psychology, Shiraz University, Shiraz, Iran.

2. Associate Professor, Department of Educational Psychology, Shiraz University, Shiraz, Iran.

* Corresponding Author: m.mahdian@shirazu.ac.ir

مقدمه

در سال‌های اخیر، مطالعه متغیرهایی که می‌تواند رفتارهای جامعه‌پسند^۱ را توضیح دهد به‌عنوان موضوعی مورد بحث واقع شده است و روان‌شناسان اجتماعی به علائق و انگیزه‌های افراد برای رفتار جامعه‌پسندانه توجه ویژه‌ای داشته‌اند (موسی بیگی، سروش نیا، صفاری نیا و آقاییوسفی، ۱۴۰۱). رفتارهای جامعه‌پسند کنش‌های ارادی هستند که افراد در شرایط مختلف اجتماعی یا روانی به نفع دیگران انجام می‌دهند و با توجه به مزایای اثبات‌شده آن‌ها برای دریافت کنندگان، بررسی اینگونه رفتارها مهم است (مک‌گینلی، پیروتی و کارلو^۲، ۲۰۲۲). رفتار جامعه‌پسند به بهترین وجه به‌عنوان رفتاری داوطلبانه تعریف می‌شود که به نفع شخص دیگری است (اسپینراد و آیزنبرگ^۳، ۲۰۱۹) و شامل زیر بعدهای مختلف از جمله: کمک‌کردن، تقسیم‌کردن سهم خود، اطلاع‌رسانی، داوطلب شدن و همکاری است (بارتال، راجرز، ساریا، دستی و ماسن^۴، ۲۰۱۴). به نقل از سیه‌جانی و صفاری نیا، (۱۴۰۱) که می‌توان آن را یکی از مؤلفه‌های مهم برای تحقق رشد اخلاقی و اجتماعی افراد در نظر گرفت (پادایلا - والکر و فرایسر^۵، ۲۰۱۴). از اینرو درک این متغیرها در ارتقاء رفتارهای کمک‌رسانی، همبستگی، تحمل و همکاری در بین افراد درون یک جامعه بسیار مهم است و درعین‌حال، این امر باعث جلوگیری و کاهش رفتارهای ضداجتماعی^۶ می‌شود (ریداندو، انجلز، پاره، نیتو و ناوارو^۷، ۲۰۱۶).

مطالعات متعددی بر اهمیت بسیار زیاد رفتارهای جامعه‌پسند در سازگاری انسان و عوامل توسعه دهنده این رفتارها تاکید کرده‌اند^۸ (کوان، لی، یانگ، سانگ و ونگ، ۲۰۲۲). پژوهشگران برای بررسی عوامل تسهیل‌کننده در رفتار جامعه‌پسند، دیدگاه‌ها و نظریه‌هایی را مطرح کرده‌اند که هم عوامل بیرونی مانند بافت جامعه و خانواده و هم عوامل درونی مانند ویژگی‌های شناختی و هیجانی را تعیین‌کننده می‌دانند (کارلو، نایت مگ اینلی، گووودین و روئچ^۹، ۲۰۱۰؛ کلارک، داهلن و نیکلسون^{۱۰}، ۲۰۱۵). طبق مدل نظری لیندنبرگ^{۱۱} (۲۰۰۶)، رفتار جامعه‌پسند متأثر از دو عامل شخص و بافت اجتماعی است که طوسی یک فرایند شناختی و انگیزشی که «فرایندهای قاب‌بندی^{۱۲}» نامیده می‌شود، فرد تصمیم می‌گیرد در رفتارهای جامعه‌پسند درگیر شود. منظور از

1. *prosocial behavior*

2. *McGinley, Pierottib, & Carlo*

3. *Spinrad & Eisenberg*

4. *Bartal, Rodgers, Sarria, Decety, & Mason*

5. *Padilla-Walker & Fraser*

6. *antisocial behavior*

7. *Redondo, Ingles, Parra, Nieto, & Navarro*

8. *Quan, Li, Yang, Song, & Wang*

9. *Knight, Goodvin, & Roesch*

10. *Clark, Dahlen, & Nicholson*

11. *Lindenberg*

12. *Framing Processes*

بافت اجتماعی، عناصری از آن است که می‌توان به واحدهای اجتماعی رسمی و غیررسمی و همچنین فرهنگی که موقعیت رفتارهای جامعه‌پسند در آن بروز پیدا می‌کنند اشاره نمود. بافت اجتماعی، یک عامل اثرگذار بر رفتار جامعه‌پسند در نظر گرفته شده است و می‌توان گفت که خانواده در بافت اجتماعی، اساسی‌ترین عاملی است که رفتارهای افراد را متأثر می‌سازد. نتایج تحقیقات نشان داده‌اند که والدین نقش معناداری در رشد رفتار جامعه‌پسند فرزندان ایفا می‌کنند (کارلو، مک‌گینلی، هایز، باتنه‌ورست و ویلکینسون^۱، ۲۰۰۷) و عوامل محیطی خانواده، مانند سبک‌های فرزندپروری با افزایش رفتارهای اجتماعی همراه است. (کوان، ۲۰۲۱؛ بروکر و پولین-دبویس^۲، ۲۰۱۳؛ پتی‌گرو، هاموند، کاراهوتا، وای و بروئل^۳، ۲۰۱۳؛ فرانت^۴ و همکاران، ۲۰۱۲). کنترل یک جنبه مهم تربیت فرزند است و با هردو سبک‌های فرزند پروری مقتدر و مستبد رابطه دارد (بامریند^۵، ۱۹۹۱). دو شکل از کنترل تشخیص داده شده است: کنترل رفتاری^۶ و کنترل روان‌شناختی^۷ (باربر^۸، ۲۰۰۲؛ باگنتال و گروسک^۹، ۲۰۰۶). کنترل روان‌شناختی به‌عنوان استفاده سیستماتیک از راهبردهای تأثیرگذاری در دیگران تعریف شده (باربر، ۲۰۰۲) که یک مشخصه والدگری مخل در رشد هیجانی و روان‌شناختی کودک است (مانتوزورانیس، زیمرمن، برمان-ماهیم و فاووز^{۱۰}، ۲۰۱۲). در مقابل رفتار جامعه‌پسند، رفتارهای انحرافی افراد ضداجتماعی، اغلب حاصل روش‌های تربیتی سرکوبگرانه والدینی است که با استفاده از شیوه‌های سرکوب‌گرایانه، سعی می‌کنند تا فرزندان خود را به کنترل درآورند (سوننس، ونستینکست و لیووتن^{۱۱}، ۲۰۱۰). پژوهش‌ها نشان دادند که ساختار خانواده و به‌ویژه کیفیت ارتباط والدین با فرزندان، بر رفتار جامعه‌پسند تأثیر دارد (هیوز، مک‌هارگ و وایت^{۱۲}، ۲۰۱۸؛ اسلان^{۱۳}، ۲۰۱۱). کلارک و همکاران (۲۰۱۵) در پژوهشی با عنوان نقش سبک‌های والدگری و کنترل روان‌شناختی والدین در پرخاشگری رابطه‌ای و رفتار جامعه‌پسند بر روی ۳۲۳ نوجوان، نشان دادند که سبک‌های تربیتی آسان‌گیر و مستبد و نیز سطوح بالای کنترل روان‌شناختی منجر به بروز پرخاشگری رابطه‌ای و به‌طور معکوس باعث کاهش رفتار جامعه‌پسند می‌شود و در مقابل افرادی که با سبک تربیتی مقتدر و سطوح پایینی از

1. Hayes, Batenhorst, & Wilkinson
2. Brooker & Poulin-Dubois
3. Pettygrove, Hammond, Karahuta, Waugh, Brownell
4. Farrant
5. Baumrind
6. behavioral control
7. Psychological control
8. Barber
9. Bugental & Grusec
10. Mantzouranis, Zimmermann, Biermann-Mahaim & Favez
11. Soenens, Vansteenkiste & Luyten
12. Hius, Mcharg, & Whith
13. Aslan

کنترل روان‌شناختی تربیت شده بودند نمره بالاتری در پرسشنامه خود گزارشی رفتار جامعه پسند کسب کردند.

با وجود اهمیت نقش عوامل اجتماعی، پژوهشگران همواره به دنبال دستیابی به تبیین‌های دقیق‌تری از رفتارهای جامعه‌پسند بوده و تلاش نموده‌اند عوامل درونی مؤثر بر این رفتارها را نیز شناسایی کنند. یک عامل بسیار مهم درونی که نقش آن در بروز رفتارهای جامعه‌پسند، با اهمیت دانسته شده، هیجانات اخلاقی^۱ است (هایدت^۲، ۲۰۰۳). هیجانات اخلاقی نقشی محوری در زندگی روزمره ما بازی می‌کنند. آن‌ها می‌توانند بر نحوه تعامل ما با دیگر افراد تأثیر بگذارند که شامل هیجاناتی نظیر احساس شرم^۳، احساس گناه^۴، خجالت^۵، غرور^۶، تعالی^۷، قدردانی^۸ و شفقت^۹ هستند (هایدت، ۲۰۰۳؛ زیلینبرگ، بروگلمانز و دی هوج^{۱۰}، ۲۰۱۲). یکی از هیجانات اخلاقی تأثیرگذار در رفتار جامعه‌پسند قدردانی است (بارتلت و دی‌استنو^{۱۱}، ۲۰۰۶). قدردانی به عنوان یک تمایل عمومی برای تشخیص و پاسخگویی با سپاسگزاری به خیرخواهی دیگران و تجارب مثبت تعریف می‌شود (مک‌کلوف، ایمونز و تسانگ^{۱۲}، ۲۰۰۲). تعاریف مفهومی از قدردانی، در قالب نظریه‌ای واحد و منسجم با عنوان نظریه هیجان اخلاقی^{۱۳} (مک‌کلوف، کیلپاتریک، ایمونز و لارسون^{۱۴}، ۲۰۰۱) مطرح شده است که بر طبق این مفهوم‌سازی، با تجربه قدردانی، یک فرد به انجام دادن رفتار جامعه‌پسند و همچنین به ادامه دادن رفتارهای اخلاقی ترغیب می‌شود و از انجام دادن رفتارهای بین فردی مخرب و آسیب رساندن به دیگران اجتناب می‌کند. پژوهش سان، لیدن و اوپانگ^{۱۵} (۲۰۱۹)، نشان داده است که قدردانی، به واسطه اسناد شخص، رفتار جامعه‌پسند را تسهیل می‌کند. ایمونز و مک‌کولوف (۲۰۰۳)، در پژوهشی استنتاج کردند، افراد قدردان احتمالاً برای ابراز قدردانی خود، رفتار جامعه‌پسند را بروز می‌دهند و با گذشت زمان این رفتارهای جامعه‌پسند می‌تواند باعث افزایش و ارتقای روابط اجتماعی فرد شوند. بونو، فراه، دیزاباتو، بلالاک، مک‌نایت و بازرت^{۱۶} (۲۰۱۹) در مطالعه طولی ۴ ساله، نقش قدردانی را در رفتارهای ضداجتماعی و

---

1. moral emotion

2. Haidt

3. shame

4. guilt

5. embarrassment

6. pride

7. elevation

8. gratitude

9. compassion

10. De Hooge, Zeelenberg, & Breugelmans

11. Bartlett & DeSteno

12. McCullough, Emmons, & Tsang

13. moral emotion theory

14. Kilpatrick & Larson

15. Sun, liden & Ouyang

16. Bono, Froh, Disabato, Blalock, McKnight & Bausert

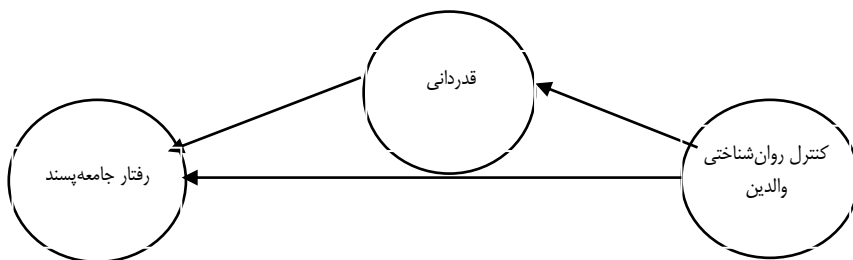
جامعه‌پسند نوجوانان بررسی کردند و نتایج نشان داد که رشد قدردانی رفتار ضداجتماعی را به‌طور معکوس پیش‌بینی می‌کند و آن را با واسطه احساس رضایت از زندگی کاهش می‌دهد. از سوی دیگر مطالعات نشان داده‌اند که رفتارهای مختلف والدین مانند گرمای عاطفی والدین (واگس و کاروالهایس، ۲۰۲۰) و سبک فرزندپروری با رشد هیجان اخلاقی قدردانی در ارتباط است (هاسانگ، کافمن و توماس، ۲۰۲۰؛ لی، ۲۰۱۶؛ الفیری، تاگلیبویو، مارتا، ارسی، لنز و پازی، ۲۰۱۸؛ لو، کوک، یونگ، لو، تام، ۲۰۱۷). افراد برای اولین بار، در فضای خانواده می‌توانند تجربه‌ای از قدردانی را نسبت به پدر و مادر خود داشته باشند (اسکاینی، مارتا، لنز، ۲۰۰۷) و یکی از عوامل اساسی در انجام رفتار اخلاقی، پرورش هیجانات اخلاقی فرزندان به وسیله والدین است (شیخ الاسلامی و ملایری، ۱۳۹۶). هرچند تحقیقات گذشته و دانش متداول اشاره می‌کنند افرادی که والدینی با مشکل روان‌شناختی دارند، به‌طور معناداری بیشتر در معرض تعدادی از مسائل مربوط به سازگاری روانی-اجتماعی شامل اضطراب، افسردگی، عزت‌نفس پایین و شایستگی اجتماعی کاهش یافته هستند (آرمیستد، کلین و فورهند، ۱۹۹۵) اما استوکل، وایسبراد، آرنز، (۲۰۱۵) یافتند که وجود مشکلات والدین همیشه منجر به ناسازگاری کودک نمی‌شود و شرایطی وجود دارد که معین می‌کند فرزندان، نسبت به اضطراب و افسردگی به‌طور بیشتر یا کمتر آسیب‌پذیر شوند. بنابراین عوامل خانوادگی در رشد قدردانی نقش دارد.

با رویداشت به نتایج پژوهش‌های ذکر شده از یک سو، مشخص می‌شود بین کنترل روان-شناختی والدین و رفتار جامعه‌پسند رابطه معکوس و ساده وجود دارد ولی از سوی دیگر، تحقیقات نشان می‌دهند که با وجود کنترل‌گری والدین و وجود مشکلات در فرزندپروری، همیشه فرزندان با ناسازگاری روبرو نشده و با وجود شرایطی، کمتر آسیب دیده و رفتارهای مطلوب اجتماعی را از خود نشان می‌دهند که به نظر می‌رسد متغیرهایی می‌توانند رابطه آن دو را واسطه‌گری کنند. با توجه به تناقضی که وجود دارد و نیز خلأ پژوهشی در این زمینه، پژوهش حاضر در پی تعیین رابطه کنترل روان‌شناختی والدین و رفتار جامعه‌پسند فرزندان با واسطه‌گری هیجان اخلاقی قدردانی آن‌ها است. به عبارتی، مسئله پژوهش حاضر این است که آیا میزان کنترل‌گری والدین، باعث می‌شود تا فرزندان به‌طور متفاوتی رفتار جامعه‌پسند را نشان دهند یا بر اساس میزان کنترل روان‌شناختی والدین، فرزندان از هیجان اخلاقی قدردانی به‌طور متفاوتی استفاده کنند و این هیجان‌های متفاوت بر رفتار جامعه‌پسند آن‌ها تأثیری می‌گذارد؟ مطالعه رفتارهای جامعه‌پسند با هدف بررسی جایگاه آن در مقیاس‌های بین فردی، اجتماعی و ملی اهمیت دارد. موضوع اخلاق در

1. Hussong, Coffman & Thomas
2. Alfieri, Tagliabue, Marta, Aresi, Lanz & Pozzi
3. Lo, Kwok, Yeung, Low & Tam
4. Scabini
5. Armistead, Klein & Forehand
6. Stoekel, Weissbrod & Ahrens

تعاملات اجتماعی جایگاهی بنیادی دارد و باید در نظر گرفت که مؤلفه مرکزی هویت اخلاقی رفتار جامعه‌پسند است (پادایلا - والکر و فرایسر، ۲۰۱۴) و منجر به تقویت شخصیت اخلاقی افراد می‌شود (هاروز، موری، بولتن، بتانکورت و باس^۱، ۲۰۱۳؛ ایرشاد و آتا^۲، ۲۰۱۳). باوجود ارتباط نظری و همچنین شواهدی برای رابطه تجربی بین قدردانی و رفتار جامعه‌پسند که مطالعات زیادی رابطه مثبتی را نشان داده‌اند و همچنین رابطه معکوس کنترل روان‌شناختی والدین و رفتار جامعه‌پسند، هدف کلی این پژوهش، بررسی نقش کنترل روان‌شناختی والدین در بروز رفتارهای جامعه‌پسند با توجه به نقش واسطه‌ای هیجان اخلاقی قدردانی است. در راستای هدف پژوهش، فرضیه‌ها عبارت‌اند از:

- ۱- کنترل روان‌شناختی والدین با رفتار جامعه‌پسند رابطه معنادار دارد.
- ۲- هیجان اخلاقی قدردانی با رفتار جامعه‌پسند رابطه معنادار دارد.
- ۳- کنترل روان‌شناختی والدین با هیجان اخلاقی قدردانی رابطه معنادار دارد.
- ۴- کنترل روان‌شناختی والدین به واسطه هیجان اخلاقی قدردانی، پیش‌بینی کننده رفتار جامعه‌پسند است. شکل ۱ مدل مفهومی پژوهش حاضر را نشان می‌دهد.

شکل ۱. مدل پیشنهادی پژوهش

روش

پژوهش حاضر از نوع توصیفی-همبستگی است و برای بررسی فرضیه‌های پژوهش از روش مدل‌یابی معادلات ساختاری استفاده شد. جامعه آماری این پژوهش، تمامی دانش‌آموزان دوره دوم متوسطه شهر یزد در سال تحصیلی ۱۴۰۰-۱۳۹۹ بود. تعداد کل دانش‌آموزان دوره متوسطه دوم در نواحی دوگانه شهر یزد ۴۴۰۴۰ نفر که ناحیه ۱ دارای ۱۹۹۶۱ دانش‌آموز (۹۹۶۲ دختر؛ ۹۹۹۹ پسر) و ناحیه ۲ دارای ۲۴۰۷۹ دانش‌آموز (۱۱۶۶ دختر؛ ۲۲۹۱۳ پسر) بودند. برای انتخاب حجم

1. Haroz, Murray, Bolton, Betancourt, & Bass
2. Irshad & Atta

نمونه بنا بر نظر کلاین^۱ (۲۰۱۶)، بر اساس ۱۰ تا ۲۰ نفر در ازای هر پارامتر، نمونه‌ای به حجم ۳۵۰ مشارکت‌کننده به روش نمونه‌گیری تصادفی خوشه‌ای (چندمرحله‌ای) انتخاب شد. بدین منظور از هر ناحیه آموزش و پرورش یزد دو دبیرستان (یک دخترانه و یک پسرانه) به صورت تصادفی انتخاب (در مجموع ۴ دبیرستان) و از هر دبیرستان نیز دو کلاس دهم و یازدهم (در مجموع ۸ کلاس) به تصادف انتخاب و سپس پرسشنامه‌ها در میان دانش‌آموزان کلاس‌های منتخب توزیع شد. از این تعداد ۳۳۰ نفر از دانش‌آموزان به پرسشنامه‌ها پاسخ داده بودند که بعد از حذف داده‌های پرت (۲۲ مورد)، اطلاعات ۳۰۸ نفر از آن‌ها مبنای تحلیل قرار گرفت. لازم به ذکر است با توجه به همه‌گیری بیماری کرونا، پرسشنامه‌ها به صورت آنلاین طراحی و در اختیار دانش‌آموزان قرار گرفت و همچنین به منظور رعایت ضوابط اخلاقی پژوهش علاوه بر راهنمایی‌های لازم که در دستورالعمل پرسشنامه‌ها ارائه شد، به شرکت‌کنندگان اطمینان داده شد که اطلاعات فقط در راستای اهداف مطالعه و بدون ذکر مشخصات هویتی مورد استفاده واقع خواهد شد، مشارکت‌کنندگان فرم رضایت آگاهانه برای شرکت در پژوهش را نیز تکمیل کردند. بر اساس این طرح، کنترل روان‌شناختی والدین متغیر برون‌زاد، هیجان اخلاقی قدردانی متغیر واسطه‌ای و رفتار جامعه‌پسند، متغیر درون‌زاد در نظر گرفته شد. لازم به ذکر است که همه متغیرها، متغیر مکنون دانسته شد و گویه‌های هر پرسشنامه، شاخص‌های مشاهده‌پذیر برای متغیرهای مکنون در نظر گرفته شد. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از نرم‌افزار SPSS-25 و همچنین جهت انجام معادلات ساختاری از نرم‌افزار AMOS-24 استفاده شد.

ابزارهای پژوهش

الف) مقیاس گرایش‌های جامعه‌پسند: این مقیاس توسط کارلو و راندال^۲ (۲۰۰۲) تهیه شده که یک فرم ۲۰ گویه‌ای خود سنجی است و ۵ نوع گرایش رفتاری جامعه‌پسند را می‌سنجد که عبارت‌اند از: رفتارهای جامعه‌پسند گمنام (۵ گویه)، رفتارهای جامعه‌پسند جمعی (۴ گویه)، رفتارهای جامعه‌پسند نوع‌دوستانه (۵ گویه)، رفتارهای جامعه‌پسند هیجانی (۳ گویه) و رفتارهای جامعه‌پسند در موقعیت بحرانی یا اضطراری (۳ گویه) است. جمع کل گویه‌ها نیز نمره کلی رفتارهای جامعه‌پسند را نشان می‌دهد. نمره‌گذاری این ابزار به صورت طیف لیکرت ۵ درجه‌ای انجام می‌شود. بنابراین حداقل و حداکثر نمره کسب شده از این پرسشنامه به ترتیب برابر با ۲۰ و ۱۰۰ خواهد بود. در مطالعه کارلو و راندال (۲۰۰۲) روایی هم‌زمان با مقیاس‌های رفتار جامعه‌پسند کلی، نگرانی‌های همدلانه، ارزش‌های نوع‌دوستانه و انگیزش مسئولیت اجتماعی، مطلوب گزارش

1. Kline
2. Carlo & Randall

شد. بر اساس گزارش کارلو، هیوسمان، کریستین سن و راندال^۱ (۲۰۰۳)، ضریب آلفای کرونباخ خرده مقیاس‌ها در دامنه بین ۰/۶۳ تا ۰/۸۵ و ضریب پایایی باز آزمایی در فاصله بین دو هفته برای خرده مقیاس‌ها بین ۰/۵۶ تا ۰/۸۲ به دست آمده است. در ایران نیز کجیاف، سجادیان و نوری (۱۳۸۹) با استفاده از روش تحلیل عاملی، یک ساختار ۵ عاملی برای این ابزار شناسایی کردند. در مطالعه کجیاف و همکاران (۱۳۸۹) ضریب آلفای کرونباخ و همچنین ضریب پایایی باز آزمایی کل ابزار برابر با ۰/۸۶ بود.

ب) مقیاس چند مؤلفه‌ای قدردانی^۲: مقیاس چند مؤلفه‌ای قدردانی توسط مورگان^۳ و همکاران (۲۰۱۷) به منظور سنجش قدردانی طراحی شده است و مشتمل بر ۲۹ گویه است که به صورت مقیاس ۵ گزینه‌ای لیکرت نمره‌گذاری می‌شود. بنابراین، حداقل و حداکثر نمره برابر با ۲۹ و ۱۴۵ خواهد بود. این مقیاس دارای سه خرده مقیاس هیجانی (۶ گویه)، نگرشی (۱۰ گویه) و رفتاری (۱۳ گویه) است و یک مقیاس خود گزارشی است که قدردانی را در گروه‌های سنی نوجوان تا بزرگسال (دامنه‌ی سنی ۱۱ تا ۷۵ سال) ارزیابی می‌کند. پاسخ‌های ارائه‌شده به گویه‌های مقیاس چند مؤلفه‌ای قدردانی نشانگر روایی و پایایی مطلوب در نمونه‌ی موردنظر بوده است (مورگان و همکاران، ۲۰۱۷). مورگان و همکاران (۲۰۱۷) پایایی خرده مقیاس‌های هیجانی، نگرشی و رفتاری را با استفاده از آلفای کرونباخ به ترتیب برابر با ۰/۸۷، ۰/۸۰ و ۰/۸۴ به دست آورده‌اند. مورگان و همکاران (۲۰۱۷) در بررسی روایی سازه‌ی این مقیاس به این نتیجه رسیدند که مؤلفه‌های هیجان، نگرش و رفتار مقیاس چند مؤلفه‌ای قدردانی از همبستگی مثبت و معنی‌دار با پرسشنامه‌ی قدردانی (مک کولوف و همکاران، ۲۰۰۲) و مقیاس‌های بهزیستی برخوردار است. در پژوهش حاضر جهت بررسی روایی، از تحلیل عاملی تأییدی استفاده شد نتایج تحلیل عاملی تأییدی نشان داد که گویه‌های بعد هیجان قدردانی از افراد با ۳ گویه (با بار عاملی ۰/۵۳ تا ۰/۷۸)، هیجان قدردانی از داشته‌ها با ۴ گویه (با بار عاملی ۰/۴۷ تا ۰/۶۳)، تأملات قدردانانه با ۴ گویه (با بار عاملی ۰/۴۶ تا ۰/۶۵) و قدردانی از دیگران با ۸ گویه (با بار عاملی ۰/۳۸ تا ۰/۷۲) در جای مناسب خود بارگذاری شده‌اند. نتایج شاخص‌های برازش مدل نشان داد که مدل دارای برازش مطلوب است. همچنین برای بررسی پایایی نمرات مقیاس قدردانی، مقادیر ضرایب آلفای کرونباخ برای عامل‌های هیجان قدردانی از افراد، هیجان قدردانی از داشته‌ها، تأملات قدردانانه، قدردانی از دیگران و قدردانی کل به ترتیب ۰/۷۰، ۰/۶۴، ۰/۶۹، ۰/۷۸، ۰/۸۴ به دست آمد.

ج) مقیاس کنترل روان‌شناختی با جهت‌گیری وابستگی و پیشرفت^۴: این مقیاس توسط سوننس و همکاران (۲۰۱۰) تدوین گردیده است و شامل ۱۷ عبارت با ۲ خرده مقیاس

1. Hausmann & Christiansen

2. multi-component gratitude measure

3. Morgan

4. Dependency-Oriented and Achievement-Oriented Psychological Control Scale (DAPCS)

جهت‌گیری وابستگی (عبارات ۱ تا ۸) و جهت‌گیری پیشرفت (عبارات ۹ تا ۱۷) است. نمره‌گذاری این مقیاس بر اساس طیف لیکرت پنج نمره‌ای انجام می‌گیرد. بنابراین، حداقل و حداکثر نمره برابر با ۱۷ و ۸۵ خواهد بود. سوننس و همکاران (۲۰۱۰) پایایی پرسشنامه را با استفاده از آلفای کرونباخ برای کنترل روانی مادرانه با جهت‌گیری وابستگی و جهت‌گیری پیشرفت به ترتیب ۰/۸۷ و ۰/۹۳ و برای کنترل روانی پدرانه با جهت‌گیری وابستگی و جهت‌گیری پیشرفت، ۰/۸۴ و ۰/۹۱ گزارش کردند. اشرف و شیخ‌الاسلامی (۱۳۹۶) به‌منظور تعیین روایی سازه‌ای ابزار، تحلیل عاملی تأییدی را از طریق تحلیل ساختارهای گشتاوری به کار گرفتند. با توجه به یافته‌ها مدل برازش مطلوبی داشت. بار عاملی گویه‌های جهت‌گیری وابستگی ۰/۴۴ تا ۰/۶۸ و جهت‌گیری پیشرفت از ۰/۵۲ تا ۰/۷۵ بود. پایایی باز آزمایی پرسشنامه نیز با فاصله دو هفته بر روی ۴۰ نفر از نمونه مورد مطالعه، بررسی و ضرایب پایایی برای جهت‌گیری وابستگی، جهت‌گیری پیشرفت و کل مقیاس کنترل روانی به ترتیب ۰/۸۵، ۰/۸۸ و ۰/۹۰ به دست آمد.

یافته‌ها

برای تجزیه و تحلیل آماری داده‌های پژوهش حاضر، ابتدا به‌منظور ردیابی داده‌های پرت تک‌متغیری، شاخص‌های کجی^۱ و کشیدگی^۲ بررسی شد. مقادیر کجی (بین -۰/۱ تا -۰/۶۵) و کشیدگی (بین -۰/۲۴ تا -۰/۹۵) مربوط به تمام متغیرها، کمتر از یک و بیانگر عدم تفاوت معنادار با توزیع نرمال است (میرز، گامست و گارینو^۳، ۲۰۱۶).

اطلاعات توصیفی (میانگین و انحراف معیار) و نیز ضریب همبستگی پیرسون (مرتبه صفر) متغیرهای کنترل روان‌شناختی والدین، رفتار جامعه‌پسند و قدردانی با استفاده از نرم‌افزار SPSS (نسخه ۲۵) محاسبه گردید که نتیجه آن در جدول ۱ ارائه شده است.

جدول ۱. شاخص‌های توصیفی و ماتریس همبستگی متغیرهای پژوهش

متغیر	M	SD	۱	۲	۳
۱- رفتار جامعه‌پسند	۷۰/۶۲	۱۲/۶۱	۱		
۲- قدردانی	۷۵/۰۸	۱۰/۸۲	**۰/۳۸	۱	
۳- کنترل روان‌شناختی والدین	۱۲۲/۸۶	۲۷/۶۴	*۰/۱۱	**۰/۲۵	۱

** $P < ۰/۰۱$ ، * $P < ۰/۰۵$

1. skewness

2. kurtosis

3. Meyers, Gamst, & Guarino

همان‌طور که مندرجات جدول ۱ نشان می‌دهد متغیر رفتار جامعه‌پسند با قدردانی ($p < 0/01$)، $r = 0/38$ ، و کنترل روان‌شناختی والدین ($r = 0/11$ ، $p < 0/05$) رابطه معنادار دارد. از سوی دیگر متغیر کنترل روان‌شناختی والدین و قدردانی ($r = 0/25$ ، $p < 0/01$) دارای رابطه معنادار است. در مرحله بعد برای ارزیابی الگوی پیشنهادی پژوهش و بررسی و تحلیل روابط بین متغیرهای پژوهش از روش الگویابی معادلات ساختاری^۱ با به‌کارگیری نرم‌افزار **AMOS** (نسخه ۲۴) استفاده شد. مطابق با شاخص‌های برازش (جدول ۲)، مدل نهایی پژوهش طبق ملاک کالاین (۲۰۱۶) از برازش مطلوب برخوردار است.

جدول ۲. شاخص‌های برازش مدل ساختاری

RMSEA	TLI	CFI	IFI	AGFI	GFI	P	X ² /df	شاخص‌های برازش
0/04	0/90	0/98	0/98	0/90	0/96	0/001	1/52	مقادیر مدل
<0/08	>0/90	>0/95	>0/90	>0/90	>0/90	>0/05	<3	مقادیر قابل قبول

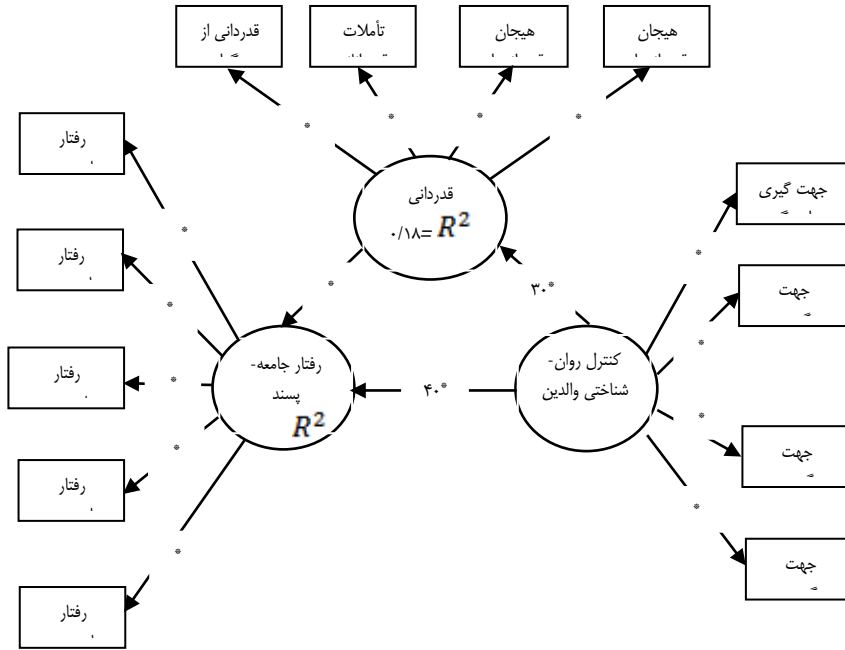
در ادامه جدول ۳ میزان ضرایب مسیرهای مستقیم و سطح معناداری آن‌ها را نشان می‌دهد. مطابق با نتایج گزارش شده در جدول ۳، کنترل روان‌شناختی والدین، به‌طور منفی و معناداری قدردانی ($\beta = -0/30$ ، $p < 0/001$) و رفتار جامعه‌پسند ($\beta = -0/40$ ، $p < 0/001$) را پیش‌بینی می‌کند و همچنین قدردانی ($\beta = 0/49$ ، $p < 0/001$) پیش‌بین مثبت و معنادار رفتار جامعه‌پسند است.

جدول ۳. بررسی روابط مستقیم متغیرها در مدل پژوهش

متغیر مستقل	متغیر وابسته	ضرایب استاندارد	t	P
کنترل روان‌شناختی والدین	قدردانی	-0/30	4/34	0/001
کنترل روان‌شناختی والدین	رفتار جامعه‌پسند	-0/40	2/89	0/001
قدردانی	رفتار جامعه‌پسند	0/49	5/94	0/001

جهت بررسی معناداری اثر غیرمستقیم از روش بوت‌استرپ استفاده شد که همان‌طور که جدول ۴ نشان می‌دهد در مدل نهایی اثر غیرمستقیم متغیر کنترل روان‌شناختی والدین ($\beta = 0/15$ ، $p = 0/001$) به‌واسطه قدردانی بر رفتار جامعه‌پسند مثبت و معنادار است. در نتیجه می‌توان گفت که هیجان اخلاقی قدردانی دارای نقش واسطه‌گری در رابطه بین کنترل روان‌شناختی والدین و رفتار جامعه‌پسند است.

1. Structural Equation Modeling (SEM)

*P<

شکل ۲. ضرایب مسیر استاندارد متغیرهای پژوهش در مدل اصلی

جدول ۴. بررسی روابط غیرمستقیم متغیرها در مدل پژوهش

متغیر مستقل	متغیر واسطه‌ای	متغیر وابسته	مقدار برآورد	حد بالا	حد پایین	P
کنترل روان‌شناختی والدین	قدردانی	رفتار جامعه‌پسند	۰/۱۵	۰/۲۷	۰/۰۶	۰/۰۰۱

در جدول ۵ علاوه بر اثرات مستقیم، اثرات غیرمستقیم و کل متغیرهای مدل نهایی پژوهش آورده شده است. همچنین در شکل ۲ مدل نهایی پژوهش نشان داده شده است. همان‌گونه که در این شکل ملاحظه می‌گردد، متغیرهای کنترل روان‌شناختی والدین و قدردانی جمعاً توانستند ۳۱ درصد از واریانس رفتار جامعه‌پسند را تبیین کنند.

جدول ۵. اثرات مستقیم، غیرمستقیم و کل متغیرهای مدل پژوهش

مسیرها	برآوردها	اثر مستقیم	اثر غیرمستقیم	اثر کل
به رفتار جامعه‌پسند از:	کنترل روان‌شناختی والدین قدردانی	-.۴۰	۰/۱۵	۰/۲۵
به قدردانی از:	کنترل روان‌شناختی والدین	-.۳۰	.....	۰/۳۰

بحث و نتیجه‌گیری

هدف از انجام این پژوهش، بررسی رابطه ساختاری میان کنترل روان‌شناختی والدین و رفتار جامعه‌پسند، با واسطه‌گری هیجان اخلاقی قدردانی بود. یافته‌ها با استفاده از روش مدل‌یابی معادلات ساختاری نشان دادند کنترل روان‌شناختی والدین به صورت معکوس پیش‌بینی‌کننده رفتار جامعه‌پسند است. این یافته با نتایج پژوهش‌های اسلان (۲۰۱۱)؛ هیوز و همکاران (۲۰۱۸) و کلارک و همکاران (۲۰۱۵) در مورد رابطه بین کنترل روان‌شناختی والدین و رفتار جامعه‌پسند همخوان است. نتیجه این همبستگی نشان می‌دهد که افرادی که سطوح بالایی از کنترل روان‌شناختی والدین را تجربه می‌کنند کمتر احتمال دارد در روابط اجتماعی‌شان رفتار جامعه‌پسند را بروز دهند. یکی از تبیین‌هایی که برای رابطه معکوس بین کنترل روان‌شناختی والدین و رفتار جامعه‌پسند می‌توان به کار گرفت این است که کنترل روان‌شناختی با پیامدهای منفی از قبیل عزت‌نفس پایین و مشکلات درونی سازی همراه می‌شود (باربر و هارمون، ۲۰۰۲؛ بین، باش، مک‌کنری و ویلسون، ۲۰۰۳) و همچنین با توجه به آنکه والدین در اعمال کنترل روان‌شناختی، فرزندان را مجبور می‌کنند که در فعالیت‌های اجتماعی مطابق با انتظارات آن‌ها عمل کرده و در صورت ممانعت، آن‌ها را سرزنش می‌کنند (سوننس و همکاران، ۲۰۱۰). بنابراین فرزندان، فعالیت‌های اجتماعی را مسبب این‌گونه برخوردهای منفی والدین تلقی کرده و نسبت به رفتار جامعه‌پسند نگرش منفی پیدا می‌کنند.

نتایج دیگر این تحقیق نشان داد که هیجان اخلاقی قدردانی با رفتار جامعه‌پسند رابطه مستقیم و معنادار دارد. این یافته‌ها با نتایج تحقیقات ایمونز و مک‌کولوف (۲۰۰۳)؛ بونو و همکاران (۲۰۱۹) و سان و همکاران (۲۰۱۹)، مطابقت دارد. در همین راستا، بارتلت و دی‌استنو (۲۰۰۶) دریافتند افرادی که از دیگران کمک گرفته و قدردانی کرده‌اند، بیشتر احتمال دارد که رفتار جامعه‌

1. Barber & Harmon

2. Bean, Bush, McKenry, & Wilson

پسند را به شخص حامی یا دیگران نشان دهند. هیجان‌ات یکی از مؤلفه‌های رشد اخلاقی است که یکی از این هیجان‌ات، قدردانی است (تسانگ، ۲۰۰۶). طبق نظریه هیجان اخلاقی مک‌لوف و همکاران (۲۰۱۱)، رفتار جامعه‌پسند پاسخ به قدردانی است. قدردانی از طریق رفتار جامعه‌پسند افراد را تحت تأثیر قرار می‌دهد تا به منفعت خود بازگردند. قدردانی کارکرد خود را به صورت یک انگیزه اخلاقی بروز می‌دهد و اغلب باعث ایجاد یک رابطه متقابل شده که این به سوق دادن افراد به پاسخ دادن به صورت جامعه‌پسند به فرد خیر منجر می‌شود. (تسانگ، ۲۰۰۶؛ بارتلت و دی-استینو، ۲۰۰۶). همچنین قدردانی می‌تواند به‌عنوان یک تقویت‌کننده اخلاقی در نظر گرفته شود (مک‌کولف و همکاران، ۲۰۰۱) و قدردانی از دیگران برای اعمال جامعه‌پسندانه خود، موجب تلاش بیشتر برای انجام رفتارهای اخلاقی در آینده می‌شود (گالوپ، ۱۹۹۸). بنابراین، قابل‌تصور است که برخی افراد انگیزه دارند تا اندازه‌های مشغول رفتار جامعه‌پسند شوند زیرا آن‌ها ابزار قدردانی و انواع دیگر تأیید اجتماعی را تقویت‌کننده دریافته‌اند (مک‌کولف و همکاران، ۲۰۰۱).

از یافته‌های دیگر پژوهش رابطه معکوس کنترل روان‌شناختی والدین و قدردانی است. این یافته با نتایج تحقیقات کلارک و همکاران (۲۰۱۵) هیوز و همکاران، (۲۰۱۸) و اسلان، (۲۰۱۱). همسو است. کنترل روان‌شناختی با جهت‌گیری پیشرفت با کمال‌گرایی در ارتباط است اما جهت‌گیری وابستگی به‌شدت در ارتباط با روابط بین فردی فرزندان قرار می‌گیرد (بالات و لوی، ۲۰۰۳). سوننس و همکاران (۲۰۱۰) معتقدند والدین کنترل‌گر از طریق روش‌های زورگویانه و آمرانه مانند القای گناه و شرم و سلب محبت به بچه‌هایشان برای اجابت کردن دستورالعمل‌هایشان فشار می‌آورند و والدین را قادر می‌سازد بچه‌ها را برای برآورده کردن تقاضاهایشان هدایت کنند که در این شیوه رشد روانی-اجتماعی فرزندان با مداخله و مزاحمت تحلیل می‌رود و توانایی آن‌ها را برای کسب استقلال و هویت شخصی بازرگاری می‌کند (واندلر، پرز و اسکوچی، ۲۰۰۷). بنابراین وقتی ارتباط والدین همراه با کنترل‌گری است احتمال دارد کودک ظاهراً از دستورات والدین اطاعت کند ولی در نتیجه کنترل، در شکل‌گیری هیجان‌ات اخلاقی مانند قدردانی تأثیر منفی داشته باشد. درنهایت، این مطالعه شواهد تجربی در زمینه نقش واسطه‌ای قدردانی در رابطه بین کنترل روان‌شناختی والدین و رفتار جامعه‌پسند را تأیید کرد. نتایج نشان داد که قدردانی در برابر کنترل روان‌شناختی والدین به‌عنوان یک متغیر میانجی قرار می‌گیرد و به‌طور غیرمستقیم به افزایش رفتار جامعه‌پسند منجر می‌شود. در واقع قدردانی با افزایش بهزیستی فردی، روابط مثبتی را تسهیل می‌کند و به افراد کمک می‌کند تا بیشتر حمایتگر و بخشنده باشند و به‌سوی دیگران همدلی نشان دهند که ممکن است به آن‌ها در پذیرش و درک جنبه‌های منفی تجارب والدینشان کمک کند

1. Tsang

2. Gallup

3. Blatt & Levy

4. Vandeleur, Perrez & Schoebi

(مک ک洛夫، هیبنر و لاقلین^۱، ۲۰۰۰). یافته‌های موجود در زمینه روان‌شناسی مثبت‌نگر نشان می‌دهد برخی افراد می‌توانند به مسائل به وجود آمده در زندگی، با هیجانات مثبت از جمله امید، خوش‌بینی و قدردانی پاسخ دهند و حتی در دوره‌های استرس شدید یا در مقابله با عوامل استرس‌زا (به‌عنوان مثال، کنترل روان‌شناختی از سوی والدین)، تجربه احساسات مثبت ممکن است در برابر نشانه‌های درونی سازی مانند ضربه‌گیر عمل کند (فردریکسون، توگید، واگ و لارکین^۲، ۲۰۰۳؛ نولن-هوکسما و دیویس^۳، ۲۰۰۲). همان‌طور که نتایج پژوهش نیز نشان می‌دهد، رابطه معناداری از کنترل روان‌شناختی والدین با رفتار جامعه‌پسند در افراد با قدردانی بالا دیده می‌شود. این بدان معنی است که افرادی که دارای ویژگی‌های قدردانی هستند، بیشتر در برابر رفتار منفی والدینشان مقاوم‌اند و دست به عمل همدلانه می‌زنند. همچنین قدردانی از تأثیرات عوامل استرس‌زای بیرونی مانند کنترل روانی والدین در برابر سلامت عمومی جلوگیری می‌کند (کراس^۴، ۲۰۰۶) و همچنین احساسات منفی مانند شکست، اغفال و پریشانی ادراک‌شده را کاهش می‌دهد و احساس تعلق را افزایش می‌دهد (لو و همکاران، ۲۰۱۷)، برای افرادی که پریشانی از کنترل روانی والدین را تجربه می‌کنند، قدردانی می‌تواند به آن‌ها کمک دهد تا زندگی و رشد ناسازگار خانوادگی‌شان را به شیوه‌ای مثبت‌تر ادراک کنند. که برای نمونه می‌توان به‌عنوان یک فرصت آموزشی لازم برای درک موفقیت آینده اشاره نمود (لو و همکاران، ۲۰۱۷). بنابراین، به نظر می‌رسد در صورتیکه افراد به رویدادهای منفی با احساسات مثبت، مانند قدردانی پاسخ دهند، به دنبال این پاسخ‌های مثبت، آسیب‌پذیری فرد به عوامل روانی کاهش می‌یابد و با عملکرد سازگارانه در افرادی که تحت تأثیر کنترل روانی قرار دارند همراه است. بنابراین قدردانی مخصوصاً برای مواجهه با فشارهای روانی بااهمیت است.

نتایج این پژوهش می‌تواند کاربردهای مهمی برای متولیان تعلیم و تربیت به دنبال داشته باشد. با توجه به اینکه کنترل روان‌شناختی والدین استرس زیادی به فرزندان وارد می‌کند و تغییر رفتار والدین امری دشوار است، توصیه می‌شود با برگزاری دوره‌های آموزشی، قدردانی را ترویج داده تا بر میزان مشارکت افراد در رفتار جامعه‌پسند افزوده شود. پیشنهاد می‌شود در مطالعات آینده اثر آموزش قدردانی در گروه‌های افراد با نشانه‌های دورنی‌سازی بررسی شود. همچنین اثر هیجانات اخلاقی دیگر نیز بر رفتار جامعه‌پسند مطالعه شود. از محدودیت‌های این پژوهش، محدود بودن شرکت‌کنندگان به دانش‌آموزان دوره دوم متوسطه است. بنابراین لازم است در تعمیم یافته‌ها به سایر گروه‌ها احتیاط کرد.

1. Huebner & Laughlin
2. Fredrickson, Tugade, Waugh & Larkin
3. Nolen-Hoeksema & Davis
4. Krause

منابع

- اشرف، پ، شیخ‌الاسلامی، ر. (۱۳۹۶). بیگانگی تحصیلی در دانش‌آموزان: نقش کنترل روانی والدین و تأکیدات هدفی معلم. *مجله مطالعات روانشناسی تربیتی*، ۱۴(۲۷)، ۲۹-۶۲.
- سیه جانی، ل، صفاری نیا، م. (۱۴۰۱). پیش‌بینی ابعاد شخصیت جامعه‌پسند بر اساس سلامت اجتماعی و منبع کنترل در دانشجویان. *پژوهش‌های روانشناسی اجتماعی*، ۱۱(۴۵)، ۱۴۳-۱۶۵.
- شیخ‌الاسلامی، ر، ترکمن‌ملایری، م. (۱۳۹۶). تبیین علی رفتار جامعه‌پسند نوجوانان بر اساس فلسفه فراهیجانی مادر و هیجان‌ات اخلاقی، *پژوهش‌های روانشناسی اجتماعی*، ۷(۲۸)، ۲۲-۱.
- کجیاف، م، سجادیان، ا، نوری، ا. (۱۳۸۹). بررسی ساختار عاملی، روایی و اعتبار مقیاس گرایش‌های اجتماعی مطلوب در بین دانشجویان. *جامعه‌شناسی کاربردی (مجله پژوهشی علوم انسانی دانشگاه اصفهان)*، ۲۱(۲ (پیاپی ۳۸))، ۱۰۱-۱۱۸.
- موسی بیگی، ط، سروش نیا، س، صفاری نیا، م، آفایوسفی، ع. (۱۴۰۱). پیش‌بینی جامعه‌پسندی بر اساس سبک‌های تبادل اجتماعی و سبک فرزند پروری در دانشجویان. *پژوهش‌های روانشناسی اجتماعی*، ۱۲(۴۵)، ۸۵-۱۰۰.
- میرز، لاورنس اس، گامست، گلن، گارینو، ا.جی. (۱۳۹۱). *پژوهش چندمتغیری کاربردی (طرح و تفسیر)*. مترجمان (شریفی، ح. و همکاران). تهران: رشد. (تاریخ انتشار به زبان اصلی: ۲۰۰۶).
- Alfieri, S., Tagliabue, S., Marta, E., Aresi, G., Lanz, M., & Pozzi, M. (2018). Gratitude as a variable of mediation between parental support and self-esteem in adolescence. *Journal of Child and Family Studies*, 27(5), 1394-1401.
- Armistead, L., Klein, K., & Forehand, R. (1995). Parental physical illness and child functioning. *Clinical psychology review*, 15(5), 409-422.
- Aslan, S. (2011). The analysis of relationship between school bullying, perceived parenting styles and self-esteem in adolescents. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 30, 1798-1800.
- Barber, B. K. (2002). *Intrusive parenting: How psychological control affects children and adolescents* (pp. xv-309). American Psychological Association.
- Barber, B. K., & Harmon, E. L. (2002). Violating the self: Parental psychological control of children and adolescents. In B. K. Barber (Ed.), *Intrusive parenting: How psychological control affects children and adolescents* (pp. 15-52). American Psychological Association.
- Bartal, I. B. A., Rodgers, D. A., Sarria, M. S. B., Decety, J., & Mason, P. (2014). Pro-social behavior in rats is modulated by social experience. *University of Chicago, United States, Online Published January 14, Cite as Elife*, 3.

- Bartlett, M. Y., & DeSteno, D. (2006). Gratitude and prosocial behavior: Helping when it costs you. *Psychological science*, 17(4), 319-325.
- Baumrind, D. (1991). The influence of parenting style on adolescent competence and substance use. *The Journal of Early Adolescence*, 11(1), 56-95.
- Bean, R. A., Bush, K. R., McKenry, P. C., & Wilson, S. M. (2003). The impact of parental support, behavioral control, and psychological control on the academic achievement and self-esteem of African American and European American adolescents. *Journal of Adolescent Research*, 18(5), 523-541.
- Blatt, S. J., & Levy, K. N. (2003). Attachment theory, psychoanalysis, personality development, and psychopathology. *Psychoanalytic Inquiry*, 23(1), 102-150.
- Bono, G., Froh, J. J., Disabato, D., Blalock, D., McKnight, P., & Bausert, S. (2019). Gratitude's role in adolescent antisocial and prosocial behavior: A 4-year longitudinal investigation. *The Journal of Positive Psychology*, 14(2), 230-243.
- Brooker, I., Poulin-Dubois, D. (2013). Is parental emotional reliability predictive of toddlers' learning and helping? *Infant Behavior and Development*, 36, 403-418.
- Bugental, D. B. ve Grusec, JE (2006). *Socialization processes. Handbook of Child Psychology. Social, Emotional, and Personality Development*. New York: Wiley, 366-428.
- Carlo, G., Hausmann, A., Christiansen, S., & Randall, B. A. (2003). Sociocognitive and behavioral correlates of a measure of prosocial tendencies for adolescents. *The journal of early adolescence*, 23(1), 107-134.
- Carlo, G., Knight, G. P., McGinley, M., Goodvin, R., & Roesch, S. C. (2010). *The developmental relations between perspective taking and prosocial behaviors: A meta-analytic examination of the task-specificity hypothesis*. (234-269). Oxford: Oxford University Press.
- Carlo, G., McGinley, M., Hayes, R., Batenhorst, C., & Wilkinson, J. (2007). Parenting Styles or Practices? Parenting, Sympathy, and Prosocial Behaviors among Adolescents, *the Journal of Genetic Psychology*, 168:2, 147-176.
- Carlo, G., Randall, B.A., (2002). The development of a measure of prosocial behaviors for late adolescents. *Journal of Youth and Adolescence* 31, 31-44.
- Clark, C. M., Dahlen, E. R., & Nicholson, B. C. (2015). The role of parenting in relational aggression and prosocial behavior among emerging adults. *Journal of Aggression, Maltreatment & Trauma*, 24(2), 185-202.
- De Hooge, I. E. (2013). Taking steps towards a new view of shame and guilt: Shame motivates approach and guilt motivates avoidance

- behaviors. In *Society for Consumer Psychology, Winter Conference, San Antonio Texas, USA* (pp. 125-126).
- Emmons, R. A., & McCullough, M. E. (2003). Counting blessings versus burdens: an experimental investigation of gratitude and subjective well-being in daily life. *Journal of personality and social psychology, 84*(2), 377.
  - Farrant, B. M., Devine, T. A. J., Maybery, M. T., & Feltcher, J. (2012). Empathy, Perspective Taking and Prosocial Behaviour: The Importance of Parenting Practices. *Infant and Child Development, 21*(2), 175- 188.
  - Fredrickson, B. L., Tugade, M. M., Waugh, C. E., & Larkin, G. R. (2003). What good are positive emotions in crisis? A prospective study of resilience and emotions following the terrorist attacks on the United States on September 11th, 2001. *Journal of personality and social psychology, 84*(2), 365.
  - Haidt, J. (2003). *The moral emotions*. In: R. J. Davidson, K. R. Scherer & H. H. Goldsmith (Eds.), *Handbook of affective sciences* (pp. 852- 870). Oxford: Oxford University Press.
  - Haroz, E. E., Murray, L. K., Bolton, P., Betancourt, T., & Bass, J. K. (2013). Adolescent resilience in Northern Uganda: the role of social support and prosocial behavior in reducing mental health problems. *Journal of Research on Adolescence, 23*, 138-148.
  - Hussong, A. M., Coffman, J. L., & Thomas, T. E. (2020). Gratitude conversations: An experimental trial of an online parenting tool. *The Journal of Positive Psychology, 15*(2), 267-277.
  - Irshad, E., & Atta, M. (2013). Social competence as predictor of bullying among children and adolescents. *Journal of the Indian Academy of Applied Psychology, 39*, 35-42.
  - Kline, R. B. (2016). *Principles and practice of structural equation modeling*. Guilford publications.
  - Krause, N. (2006). Gratitude toward God, stress, and health in late life. *Research on Aging, 28*(2), 163-183.
  - Lewis, M. (2002). Altruism is never self-sacrifice. *Behavioral and Brain Sciences, 25*, 268-268.
  - Li, S. (2016). A mechanism for gratitude development in a child. *Early Child Development and Care, 186*(3), 466-479.
  - Lindenberg, S. (2006). *Prosocial behavior, solidarity and goal-framing processes*. In: D. Fetchenhauer, A. Flache, B. Buunk, & S. Lindenberg (Eds.), *Solidarity and prosocial behavior. An integration of sociological and psychological perspectives*. Amsterdam: Kluwer. pp. 23-44.
  - Lo, H. H., Kwok, S. Y., Yeung, J. W., Low, A. Y., & Tam, C. H. (2017). The moderating effects of gratitude on the association between perceived parenting styles and suicidal ideation. *Journal of Child and Family Studies, 26*(6), 1671-1680.
  - Mantzouranis, G., Zimmermann, G., Biermann-Mahaim, E., & Favez, N. (2012). A further examination of the distinction between dependency-

- oriented and achievement-oriented parental psychological control: Psychometric properties of the DAPCS with French-speaking late adolescents. *Journal of Child and Family Studies*, 21, 726-733.
- McCullough, G., Huebner, E. S., & Laughlin, J. E. (2000). Life events, self-concept, and adolescents' positive subjective well-being. *Psychology in the Schools*, 37(3), 281-290.
  - McCullough, M. E., Emmons, R. A., & Tsang, J. A. (2002). The grateful disposition: a conceptual and empirical topography. *Journal of personality and social psychology*, 82(1), 112.
  - McCullough, M. E.; Kilpatrick, S. D; Emmons, R. A & Larson, D. B. (2001). Is gratitude a moral emotion? *Psychological Bulletin*, 127, 249-266.
  - McGinley, M., Pierotti, S. L., & Carlo, G. (2022). Latent profiles of multidimensional prosocial behaviors: An examination of prosocial personality groups. *The Journal of Social Psychology*, 162(2), 245-261.
  - Morgan, B., Gulliford, L., & Kristjánsson, K. (2017). A new approach to measuring moral virtues: the multi-component gratitude measure. *Personality and Individual Differences*, 107, 179-189.
  - Nolen-Hoeksema, S., & Davis, C. G. (2002). *Positive responses to loss: Perceiving benefits and growth*. In C. R. Snyder & S. J. Lopez (Eds.), *Handbook of positive psychology* (pp. 598-606). New York: Oxford University Press.
  - Padilla-Walker, L. M., & Fraser, A. M. (2014). How much is it going to cost me? Bidirectional relations between adolescents' moral personality and prosocial behavior. *Journal of Adolescence*, 37, 993-1001.
  - Pettygrove, D. M., Hammond, S.I., Karahuta, E, L., Waugh, E. W., & Brownell, C, A. (2013). From cleaning up to helping out: Parental socialization and children's early prosocial behavior. *Infant Behavior and Development*, 36 (4), 843-846.
  - Quan, S. (2021). Socioeconomic status and prosocial behaviors among Chinese emerging adults: Sequential mediators of parental warmth and personal belief in a just world. *Children and Youth Services Review*, 120, 105680.
  - Quan, S., Li, M., Yang, X., Song, H., & Wang, Z. (2022). Perceived Parental Emotional Warmth and Prosocial Behaviors among Emerging Adults: Personal Belief in a Just World and Gratitude as Mediators. *Journal of Child and Family Studies*, 31(4), 1019-1029.
  - Redondo, J., Inglés, C., Parra, L., Nieto, L., & Navarro, M. L. (2016). Prosocial behaviour: Theoretical perspectives. *International Journal of Psychology Research*, 11, 300-320.
  - Scabini, E., Marta, E., & Lanz, M. (2007). *The transition to adulthood and family relations: An intergenerational approach*. Psychology Press.
  - Soenens, B., Vansteenkiste, M., & Luyten, P. (2010). Toward a domain-specific approach to the study of parental psychological control:

- Distinguishing between dependency-oriented and achievement-oriented psychological control. *Journal of Personality*, 78, 217-256.
- Spinrad, T. L., & Eisenberg, N. (2019). Prosocial emotions. In *Handbook of emotional development* (pp. 351-372). Springer, Cham.
  - Stoeckel, M., Weissbrod, C., & Ahrens, A. (2015). The adolescent response to parental illness: The influence of dispositional gratitude. *Journal of Child and Family Studies*, 24(5), 1501-1509.
  - Sun, J., Liden, R. C., & Ouyang, L. (2019). Are servant leaders appreciated? An investigation of how relational attributions influence employee feelings of gratitude and prosocial behaviors. *Journal of Organizational Behavior*, 40(5), 528-540.
  - Tsang, J.-A. (2006). Brief report gratitude and prosocial behavior: An experimental test of gratitude. *Cognition and Emotion*, 20(1), 138-148.
  - Vagos, P., & Carvalhais, L. (2020). The impact of adolescents' attachment to peers and parents on aggressive and prosocial behavior: A short-term longitudinal study. *Frontiers in psychology*, 11, 592144.
  - Vandeleur, C. L., Perrez, M. & Schoebi, D. (2007). Associations between Measures of Emotion and Familial Dynamics in Normative Families with Adolescents. *Swiss Journal of Psychology*, 66, 5-16.
  - Zeelenberg, M., Breugelmans, S.M. & de Hooij I.E. (2012). *Moral sentiments: A behavioral economics approach*. In A. Innocentie & A. Sirigu (Eds.), *Neuroscience and the Economics of Decision Making* (pp. 1-25). London: Routledge.